ב א מיי׳ פ״ב מהלכות נחלות הלכה ח סמג

א) [נדה כג:], ב) [בכורות

נר מצוה

עשין לו טוש"ע ח"מ סי" רעח סעיף א: יג ב מיי פ"א שם הלכה ח ופכ"ב מהל' אישות הלכה ל סמג שם וסי׳ מח טור ושו"ע אה"ע סי׳ ל סעיף א

נחלות הלכה ח סמג שם:

מוסף תוספות

א. ודרשינן לקמן עיין . עליה להביא בן הבת ובת הכת אלמא הכת יורשת אמה. ריטנ״ל. ב. ומשום אמה. כעוב בכל הספרים אלא אמר רבא. שיטמ״ק אלא אמר רבא. בשם תום' הרא"ש.

רבינו גרשום

על ד' מה שאין כן בשאר בגדים: אמר ליה ר' יהודה בגרים: אמו ליהד לחדה לר' ינאי מנין שבן קודם לבת 6) כלומר אף מטה האם בכור נוטל פי שנים בנכסי האם: אמר ליה לשמעיה גוד. כלומר כ) צבור זה רוצה ללמוד שאני אומר לו דבר של מאי אינו נוטל פי שנים בוכסי האם וכר': הכי נמי בוכסי האם וכר': הכי נמי דשקיל. הואיל דבכור מן האב הוא: ואימא (הוא) הני מילי באלמון שנשא בתולה דקרינן ביה דבכור שלו שהיה לו קודם לכן . נוטל פי שנים דאונו בעינז נוסל פי שנים ראונו בעינן ולא אונה אבל בחור שנשא בתולה דאונו ואונה הוא הכי נמי דשקיל פי שנים בנכסיה: לאיש ולא לאשה.

בנכסיה: לאיש ולא לאשה. משום הכי אין נוטל מנכסי האם פי שנים: פיםקא האיש את אשתו יורש אבל היא אינה יורשת אותו. והא קראי לאו את נחלתו לשארו דמשמע את נהלחו לשאור ומשמע דאשתו יורשתו ואין הוא יורש אותה: אמר אביי תריץ. לקראי הכי ונתתם את נחלתו לקרוב אליו . ואת שארו הוא יורש אותה דמשמע הוא יורשה: אמר רבא כמה סכינא חריפא מפסקי קראי. כלומר היכי מצינן לפסוקי קראי דכתיבי אלא גורעין ו' דנחלתו ול' . רלשארו ומוסיפין אהדדי ידורשין לו דמשמע הוא מהכא. מסיפיה דקרא דבעל יורש את אשתו: וירש אותה כו׳ ר׳ ישמעאל אומר אינו צריך. לאפוקי מהכא דהבעל יורש את אשתו משום ימדוכתא אחריתי מצינן למידרש. הרי הוא אומר וכל בת יורשת נחלה ממטות בני ישראל לאי ממשפחת ממה אריה חהיה לאיווה היאר אלא שהיתה משבט ראובן . ובשעת נישואיה שנישאת ובשעת נישואיה שנישאת לשבט שמעון היו לה אחין הראוין לירש את אביה דאי לא הוו לה אחי לא מציא לאינסובי לשבט אחר משום דכתי׳ לא תסוב נחלה ממטה למטה אחר. והשתא לאחר וישואיה איחרמי דמח אחיה כלא כנים ונפלה לה לה בת אח' משבט ראובן . ומשבט שמעון ולא בן ומת . אבי׳ וירשתו הבת ועכשיו אביירין בחזקת שבט הנכסים עדיין בחזקת שבט שמעון כל זמן שלא נישאת ולפיכך הזהירה תורה שלא להנשא לשבט אחר כי אם למשפחת מטה אביה לפי שאת חושא לאחד משרט

ולמאן דדריש בעל משארו אינטריך לעבור עליו בשני לאוין ומיהו קשה לרשב"א דאמאי אינטריך הכא היקשא דמטות כיון דשמעינן מואם אין לו בת א ומלא תסוב דבן יורש את אמו תיפוק ליה מקל וחומר דבן קודם לבת והשתח לא אמר דיו כיון דמפריך ק"ו ומיהו פלוגתא

היא בכילד הרגל (ב"ק דף כה.) דאיכא מ"ד אפילו היכא דמיפרך ק"ו אמר דיו ומיהו אפילו למ"ד לא אמר דיו איכא למימר דמילתא דאתיא בק"ו טרח וכתב לה קרא: לן משפש הבבורה. השתא לא שייך למיפרך אפילו בלא הנך קראי דלעיל ואימא ה"מ בבחור שנשא אלמנה מדכתיב משפט הבכורה משמע דלא שייך משפט הבכורה אלא באיש וקרא דלעיל אתי לדרשה אחריתיש ב: הוא יורש אותה. משמע ליה

מיעוטא מדלא כתיב וירשה ומדכתיב אותה משמע מיעוט דאין היא יורשת אותו ועוד דלגמרי וירש אותה מיותר דמשארו שמעי' תרתי דכיון שהיא יורשת אותו מטעם שהיא שארו גם הוא יירשנה מטעם שארו ומיהו קשה דאמאי אינטריך כלל מיעוט דמדקפיד בסיבת הבעל ולא קפיד בסיבת האשה משמע דאינה יוכשת אותו:

רבא סכינא חריפא מפסקא קראי אלא אמר רבא הכי קאמר ונתתם את

נחלת שארו לו קא סבר סגורעין ומוסיפין ודורשין והאי תנא מייתי לה מהכא דתניא יוירש אותה מלמד שהבעל יורש את אשתו דברי ר"ע רבי ישמעאל אומר אינו צריך הרי הוא אומר 3וכל בת יורשת נחלה ממטות בני ישראל לאחד ממשפחת וגו' בהסבת הבעל הכתוב מדבר ואומר יולא תסוב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה ואומר יולא תסוב נחלה ממטה למטה אחר וְאוֹמר יּוֹאְלעזר בּן, אִהָרן מת וְיקברוִ אותו בגבעת פנחם בנו וכי מנין לפנחם שלא היה לו לאלעזר אלא מלמד שנשא פנחם אשה ומתה וירשה ואומר יושגוב הוליד את יאיר ויהי לו עשרים ושלש ערים בארץ הגלעד וכי

אמר ליה לשמעיה גוד לית דיז צבי למילף ומעמא מאי אמר אביי אמר קרא יבכל אשר ימצא לו לו ולא לה ואימא הני מילי בחור שנשא אלמנה אבל בחור שנשא בתולה ה"נ דשקיל א"ר נחמן בר יצחק אמר קרא יראשית אונו אונו ולא אונה ההוא מבעיא ליה לבא אחר נפלים דלהוי בכור לנחלה 6מי שלבו דווה עליו יצא זה שאין לבו דווה עליו אם כן לימא קרא כי הוא ראשית און מאי אונו שמע מינה תרתי ואכתי אימא הני מילי אלמון שנשא בתולה אבל בחור שנשא בתולה הכי נמי דשקיל אלא אמר רבא יאמר קרא ילו משפט הבכורה משפט הבכורה לאיש ולא משפם הבכורה לאשה: והאיש את אשתו וכו': מנהני מילי יודתנו רבנן ישארו זו אשתו ימלמד שהבעל יורש את אשתו יכול אף היא תירשנו תלמוד לומר יוירש אותה הוא יורש אותה יואין היא יורשת אותו והא קראי לאו הכי כתיבי אמר אביי תריץ הכי ונתתם את נחלתו לקרוב אליו שארו וירש אותה אמר

אין לבו דווה עליהן: יצא נפל שאין לבו דווה עליו. ולא יהא קרוי בכור לנחלה לעשות פשוט חותו הבח אחריו: ואימא הני מילי. דממעט קרא דקאמר אונו ולא אונה ה"ק אם הוא בחור שנשא אלמנה דראשית אונו נוטל פי שנים בכל אשר ימלא לו אבל לה אונה שאם הוא אלמון שנשא בתולה דאיכא אונה לחוד אינו נוטל בה פי שנים אבל היכא דהוי גם אונו כגון בחור שנשה בתולה הימה מגו דשקיל פי שנים בשלו שקיל נמי פי שנים בשלה דהוי בכור לנחלה בין לאב בין לאם דליכא לאוקמי מיעוטא דאונו ולא אונה אלא במאי דדמי למעוטי טפי כגון היכא דליכא ראשית

אמר ליה רבי ינאי לשמעיה גוד. משוך אותי ואלך: לית דין רולה

למילף. אלא להקשות דברים שאינן לריכין כלומר דדבר קל הוא

לתרץ כדלקמן: ואימא הני מילי. דאין נוטל: בבחור שנשא אלמנה.

שהיו לה בנים מאיש אחר הילכך לו ולא לה דהוי ראשית אונו ולא

ראשית אונה אבל בחור שנשא בתולה

דהוי אונו ואונה הכי נמי דשקיל

בנכסי האם פי שנים: אונו ולא אונה.

דמצי למיכתב ראשית און כדלקמן

והלכך אפילו בבתולה דהוי ראשית

אונה לא שקיל חלק בכורה: ומקשינן

האי ראשית אונו אינטריך לדרשא

אחרינא לאשמועינן דהבא אחר

נפלים שילדה אמו לפניו הרבה נפלים

כגון נולדו מתים או בן ח' חיים וזה

נולד אחריהם הוי בכור לנחלה דאע"ג

דלא הוי בכור לכהן דבפטר רחם תלא

רחמנה ווה לה פטר את הרחם

אפילו הכי הוי בכור לנחלה דבולד

ראשון שלבו דווה עליו אם ימות

תלא רחמנא וזה שנולד אחר הנפלים

הוא ראשון שלבו דווה עליו אם ימות

דבן קיימא הוא אבל נפלים קמאי

נב.], ג) [לעיל קט:], 7) [מנחות עד. ערכין כו.], 7) [יומח מח. זבחים כה. בכורות מד: עי' בערוך ערך גרע א' שכתב ביאור ערך גרע ה' שכתב ביחור יפה בשם רבינו חננאלן, 1) ב"ק מב:, 1) [בכורות מז.], ה) גליון אע"ג דלרבה נמי הקרוב אליו קאי אדלעיל ל"ק ליה אלא לאביי דלריך ל"ק ליה אלא לאביי דלריך לאוחמה אדלבתריה והקרוב נסוקמה הדנכמריה והקרוב אליו אדלעיל ומפסיק באמלע הציווי ושדי נמי למ"ד דלשארו על הקרוב ע"כ, ע) גליון הקשה ר"א כיון דמאונו ולא הקשה ר"א כיון דמאונו ולא אונה ממעטינן אלמון שנשא בתולה ומהשתא מאשר ימלא לו נמעט אפיי בחור שנשא לו נמעט אפיי בחור שנשא בחולה ונראה דלעולם הוה מוקמינן ליה בבחור שנשא אלמנה דלא שמעינו ליה מאלמון שנשא בתולה דהוי אונו אנו"ג דלא

תורה אור השלם

דשקיל דידיה שקיל דידה ע"כ,

1 כִּי אֶת הַבְּכֹר בֶּן הַשְּׂנוּאָה יָבִּיר לְּתֶת לוֹ פִּי שְׁנֵים בְּכֹל אַשֶּׁר יִפֵּיצֵא לוֹ כִּי הוּא ראשית אנו לו משפט הַבַּכֹרָה: דברים כא יז ראשיוו אנו זי היקים הַבְּכֹרָה: דברים כא יז 2 וְאָם אֵין אַחִים לְאָבִיו וּנְתַהֶּם אֶת נַחֲלָתוֹ לְשְׁאַרוֹ הַפֶּרב אַלְּיו מִמְּשְׁפַּחְתּוּ וְיָרָשׁ אֹתָה וְהָיְתָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְחִקָּת משׁפּט

במדבר כז יא במדבר כז יא וְכָל בַּת יְרָשֶׁת נַחֲלָה 3 ממטות בני ישראל לאחד ממשפחת מטה אביה הַנְּיִּבְינֵינוּ בַּנֵינֵיוּ אָבִּיּיָ תִּדְיָה לְאָשָׁה לְמַעַן יִירְשׁוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ נַחֲלַת אֲבֹתָיוּ: במדבר לו ח 4 ולא תסב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה בי יִדְבְּקוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: יִדְבְּקוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: יִדְבְּקוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

ַנְחַלְּה מִמֶּטֶה 5 וְלֹא תִּסֹב נַחֲלְה מִמֵּטֶה למטָה אַחֵר בִּי אִישׁ בְּנַחַלָתוֹ יִדְבָּקוֹ מִטוֹת בְּנֵי יִשְּׂרָאֵל: במדבר לו ט 6 וְאֶלְעָזֶר בֶּן אַהְרֹן מֵת וַיִּקְבָּרוּ אֹתוֹ בְּגִבְעַת פִּינְחָס בנו אשר נתן לו בהר יהושע כד לג . אפרים: אָבְּן יָבּוּ 7 וּשְׂגוּב הוֹלִיד אֶת יָאִיר וַיְהִי לוֹ עֶשְׂרִים וְשְׁלוֹשׁ עָרִים בְּאֶרֶץ הַגִּלְעָד:

הגהות הב"ח

(A) רשב"ם ד"ה והאי תנא ר' ישמעאל כל"ל ותיכת דבי נמחה:

מוסף רש"י

מי שלבו דווה עליו. לנ אביו מחאבל על מוחו הוא דחשיב לענין נחלה (נדה בג:). דמשיב נענין נמנה (נדה בג:). לו משפט הבכורה. משמע דאדידיה קאי, כלומר בנכסיו משפט הבכורה ולא בנכסי לשתו (בכורות נ.). שארו זו אשתו. כדכתיב והיו לבשר אשתו. כדכתיב והיו לבשר אחד, וכתיב נמי שארה כסותה ועונתה לא יגרע (דעיד קט:). סכינא חריפא קראי. וכי יכול אדם להפסיק המקרא להטיל סופו לתחלתו התקרם מספיר סופו מתומתו בענין זה (מנחות עד.) כלומר דדרים סיפא דקרא לריםא (שם מכת"י) הא לא כסיבי הכי (ערכין כו.). גורעין ימוסיפיז ודורשיז. גורעיו מיכה זו ודורשין (יומא מח. חבחים כה.). וירש אותה. ונתתם את נחלתו לשארו ההכוב אליו וגו' שאכו זו אשתו. והא ליכא למימר

און משני לדדין: לו משפט הבכורה. האי לו דריש ליה לגבי אב לומר שמשפט הבכורה בנכסי האיש ולא בנכסי האשה. והכא ליכא למימר הני מילי בבחור שנשא אלמנה כדלעיל דמדקאמר משפט הבכורה כלל הוא שכלל דיני בכורה בנכסי איש ולא בנכסי אשה: והאיש יורש את אשתו. אפילו היכא דאיכא בן שהרי הבעל אינו קרוב לה כשאר קרובים שלה שקרובים לה ממשפחתה ואפילו הכי אמרינן שהוא יורש את אשתו הלכך ודאי לקדם כל קרובים שלה הוא דאמרינן דבעל יורש ולא הם: **מנהני מילי.** דהאיש נוחל את אשתו ולא מנחיל: שארו. ונתתם את נחלתו לשארו זו אשתו כדכתיב (בראשית ב) והיו לבשר אחד. ולאו אדכתיב לעיל מיניה ואם אין אחים לאביו קאי אלא מילתא באנפי נפשה היא. והאי דכתיב הקרוב אליו מסקנא דמילתא דההוא קרא הוא דכתיב ואם אין אחים לאביו: יכול אף היא סירשנו. דעיקר פשטיה הכי משמע ונתתם את נחלתו לשארו לאשתו ונדרשיה לקרא הכי ונתחם את נחלתו אם ימות לשארו וירש כלומר וגם הוא יירש שארו אם תמות היא: **ח"ל וירש אוסם**. דמצי למיכתב וירש בלא אותה דהוה שמעינן מקרא דהוא יורשה והיא יורשתו כדפרישית ונחתם את נחלתו לשארו וירש קרי ביה ונחתם נחלתו לשארו וקרי ביה נמי שארו יורש שהוא יורש את אשתו הלכך כתב רחמנא אותה למעוטי שהיא לא תירשנו ואתא לגלויי ארישא דקרא דכתיב ונתתם את נחלתו לשארו דמיבעי לן לפרושי דבעל יורשה כדלקמן: והא קראי לאו הכי כסיבי. דכתיב ונתתם את נחלתו לשארו דמשמע שהאשה יורשת את בעלה: ונסחם אם נחלחו להקרוב אליו. דהקרוב קרוב קודם: שארו וירש אוסה. מילתא אחריתי היא דאשתו "ירשנה בעלה: **מפסקה קראי.** שאתה מסרס התיבות לעשות שארו המוקדם מאוחר והקרוב אליו שהוא מאוחר אתה עושה מוקדם ש: אלא אמר רבא ה"ק ונחסם אם נחלם שארו לו קסבר גורעין ומוסיפין ודורשין. גרע וי"ו מנחלתו ולמ"ד מלשארו ומוסיפין שתי אותיות הללו זו על גב זו לעשותו תיבה אחת והיא לו ודרוש הכי ונתתם את נחלת שארו לו. ולאו דוקא מגרע ומוסיף דאם כן רבא נמי סכינא חריפא הוא אלא פשטיה דקרא איכא לפרושי כאילו גורעין ומוסיפין ודורשין דהכי משמע ונחתם את נחלחו כלומר תחנוה לזה האיש שתהיה נחלתו: לשחרו. כלומר על מי מצוה אני ונתתם את הירושה להיות נחלתו לשארו לאותו האיש שאשה זאת שארו כלומר נחלת האשה חתנו לבעל. אי נמי איכא למימר דלא חשיב פיסוק קראי אלא בהקדמת תיבות שלימות להקדים הקרוב לשארו אבל בשינוי אותיות ליכא פיסוקי קראי והרי הוא כמו שכתוב ונתתם את נחלת שארו לו וירש אותה אהני לו לאשמועינן דיורש את אשתו ואהני אותה למעוטי אשה שאינה יורשת לבעלה וממילא שמעינן דלריך לגרוע ולהוסיף ולדרוש ראשו של פסוק כמו שאמרנו דלא תקשי ראשו לסופו: **והאי מנא.** (a) דבי ר' ישמעאל: מייפי לה. לבעל שיורש את אשתו: וירש אוסה. משום דעיקר דרשא נפקא לן לעיל מוירש אותה הלכך נקט ליה דאיהו מגלי עליה דרישיה דקרא לפרושי שהבעל יורש את אשתו: אינו לריך. דלית ליה גורעין ומוסיפין ודורשין ומוקי לה בשארו זה האב כדאמר בריש פירקה [דף קח:]: **בסיבה הבעל הכחוב מדבר**. כלומר בשביל הסבת נחלה ממטה למטה על ידי הבעל שיורש את אשתו והוא משבט אחר ונמנא שהוסבה משבט לשבט בכך דבר הכחוב והקפיד שלא חנשא למטה אחר אלא לאחד ממשפחת מטה אביה כילד אם חנשא אשה מבנות שבט ראובן לאחד משבט שמעון והיא יורשת שלא הניח אביה בן אלא אותה הבת לכשתמות יירשנה בעלה ונמלאת נחלת שבט ראובן הוסבה לשבט שמעון לפיכך הזהירה תורה שלא תנשא בת יורשת אלא לאחד ממשפחת מטה אביה מכאן שהבעל יורש את אשתו. ולקמיה [קיב.] פריך ודלמא בסיבת הבן הכחוב מדבר שהבן יירש אם אמו והוא מחייחם אחר מטה אביו ונמצא שעל ידו הוסבה נחלה אם תנשא לשבט אחר אבל הבעל איכא למימר דלא ירית ואינו מיסב הנחלה לשבט שלו ובשביל סיבת הבעל לא אוהר רחמנא להנשא לשבט שלה אלא בשביל סיבת בנה: [ואומר]. לקמיה [שם] מפרש מאי ואומר: בגבעת פנחם בנו. מכלל דלא היתה של אלעור: מנין היה לו לפנחם. שום קרקע אלא אם כן ירשה מאביו: וירשה. ולקמיה [שם] פריך דלמא זבן מיזבן: ויהי לו. ליאיר ולא לשגוב דכתיב לעיל מיניה ותלד לו את שגוב והתם הוה ליה למכתב ויהי לו וגו' אלא איאיר קאי ועוד דכתיב בתריה ויקח גשור וארם את חות יאיר מאתם וגו':

ממטה לפי שם ומחדר זו שה בעלה משום הכי הנשא לאחר משבט אביה כייה כייה ידיא ש אמשוח ויקיים: נעסים בחוקה בייחים אל אמטה מוכדי ליידיא של אמטה בייחים אל אמטה ביידיא של אמטה ביידיא של אמטה ביידיא של אמטה ביידיא של אמטה ביידיא לאמטה ביידיא של אמטה ביידיא של אמטה ביידיא של אמטה ביידיא אואינו אלא בהמיבת הבעל הרוב מדבר רכיון רבעל יורש שבט אביה. ביידיא ביידיא אמטרו: או אינו אלא בהסיבת הבן. כלומר או אומר אני שאמר הכתוב לאחד ממטה אביה לאו משום דבעל יורשה אלא משום דבנה יורשה ובנה משבט אחר הוא והיתה ניסבת נחלה: לא ס"ד דבהסיבת הבעל היורש אוא אינו אלא בהסיבת הבן. כלומר או אומר אני שאמר הכתוב לאחד ממטה אביה לאו משום דבעל יורשה אלא משום דבנה יורשה וביידיא או אינו אלא בהסיבת הבן. כלומר או אומר אני שאמר הכתוב לאחד ממטה אביה לאו משום דבעל יורשה אלא משום דבנה יורשה וביידיא שלא משבט אחר הוא המיבות הביידיא ביידיא שלא מאחרו: הבן לחוד מיירי ובעל לא ירית. דכשהוא אומר לא תסוב נחלה לבני ישראל ואומר לא תסוב נחלה ממטה. תלתא קראי דכתיבי בהסיבה למה לי אלא לאו לאשמועינן דבעל יורש את אשתו: ואומר ואלעזר בן אהרן מת כו׳ וירשה פנחס. משום דהבעל יורש את אשתו: